

כתר התורה

ע"ש רבי יצחק אבוחצירא זצוק"ל

רבי יצחק יוסף שליט"א

בית ההוראה הארצי כתר תורה ע"פ פסקי מרן

העלון השבועי פרשת אחרי-קדושים תשפ"ו

מאמר השבוע

הרב אברהם רחמים

להיות מודעים לכוחות שבנו!

מכאן נבין מה ההבדל בין עם ישראל במצרים לבין עם ישראל בארץ ישראל. הנה, כאשר היו במצרים, הם ידעו היטב כי המצרים מבקשים לרחק אותם מכל שמץ הקרוב למסורת אבותיהם, לכן נלחמו על עקרי היהדות! אנו לא ניתן להם, כמה שהמצרים היו שטופים בעריות, בעם ישראל לא היה אחד דומה להם, ולמה? הם נלחמו, כל אחד צעק בלבו: 'אתם לא תעשו אתנו גויים, אנו נלחם על זה'. גם אם יהודי הייתה לו מחשבה הקרובה להיות כמו גוי, כח ההתנגדות עזר לו להתגבר על הרצון שבו. על כן, בחיות עם ישראל במצרים היה באמתחתם כח עזר רב לשמור על קדושת היהודי, אלא שהסכנה הגדולה הייתה כאשר 'כוח ההתנגדות' אול, בזמן שהאויים נעלם, כאשר יצאו ממצרים ובעיקר החשש היה כאשר התיישבו בארץ ישראל בשלווה שאז נאמר לכל אחד: 'החיים שלך, תעשה מה שאתה רוצה, אף אחד אינו אומר לך מה לעשות, אתה אדון לעצמך!' או במצב שכזה ה' ירחם, סכנה קרובה לבוא. אדם יושב בארץ ישראל תחת גפנו ותאנונו, מביט אל מעשה ארץ כנען מה הם עושים ואז אומר לעצמו: 'למה לא? אני בוחר לנסות להיות כמוהם, אף אחד לא משכנע אותי לכן, זה אני שמחליט'. כך מחמת חוסר הכפייה עליו הוא יכול ליפול ולהיכשל הרבה יותר בקלות, ואף במעשים חמורים ביותר.

כאשר טוב ונעים אין את הכח של 'האגו', אין למי לעשות 'פרנציפ', אין למי לומר: 'דווקא אני לא יעשה כך!' או הסכנה קרובה ביותר.

לכן, הגם שראה הקב"ה את עם ישראל צאן קדושים נשמר במצרים מכל דבר ערוה, כאשר יצאו ממצרים עמד וציווה אותם על העריות ואף על החמורים ביותר.

זהו ההבדל בין רגע לפני יום הכיפורים, לבין רגע אחרי יום הכיפורים. לפני יום כיפור אדם מרגיש מלא עבירות, מאויים, הוא נלחם לא לחטוא, הוא לא רוצה לתת ליצר הרע את הציצנים להפיל אותו, הוא מתנגד אליו בכל תוקף. אלא, שאחר שהוא ניצח אותו, אחר שהתעורר השכם בבוקר, לארבעים יום של סליחות וידיים ולבסוף חתם את הימים הנוראים ביום הכיפורים הקדוש, אומר לעצמו: 'זהו נצחתי אותו! עכשיו, אני יעשה מה שאני רוצה. הוא לא יאמר לי מה לעשות, אלא אני אחליט מה לעשות!' או כאשר אדם חושב שהוא ניצח את המערכה שהוא נמצא בפסגת ההר אז דווקא הנפילה שלו ליפול לבאר שחת מסוכנת יותר.

ומכאן נעורר את עצמינו להפעיל את כח ההתנגדות תדיר. חובה לזכור, היצר הרע אורב לנו בכל עת וכמאמר החובות הלבבות: 'אתה ישן לו והוא ער לך' הוא מוכן לתת לנו הרבה דברים נעימים רק כדי שנרדם ונפול, והוא מחכה שניפול ויכשול, ממתין ומצפה לגרום לנו לאחר לתפילה, לזלזול בשבת, בתלמוד תורה, הוא מתחבא מאחורה בתוך העייפות של ששת ימי המעשה, בתוך הדברים הנעימים, כאילו הוא לא נמצא, אבל אנו יודעים שהוא נמצא וכשאחד נופל הוא שמח ומאווש עד השמים, לכן, אנחנו חייבים לעשות לו 'פרנציפ' אתה מבקש שניפול הא... אנחנו לא נשמע לך, לא ניתן לך את ההזדמנות להפיל אותנו. כח התנגדות זה צריכים לשמור עליו כל החיים, כי כל חיינו הוא הוא מחפש את מפלתנו.

מאידך גיסא – צריך להישמר לא להפעיל את כח 'הפרנציפ' במקומות אחרים. כאשר ראינו את חלל עושה איסור, מעשה שאינו הוגן, אזי התורה מבקשת מאתנו: 'ה'חכם תוסיף את עיניך לא תש... א' עליו חטא' תן לו תוכחה, אבל לא רק כדי להראות לו שהוא טועה, אלא כדי שהוא יהיה מסוגל לקבל ממך ולשנות את התנהגותו. לצורך כך, הישמר בכל מאודך לא להפעיל את 'כח ההתנגדות' שבו, ברגע שתפגין כוחניות: 'לא עושים מעשה כזה, לא אוכלים בלי לבדך, רק אנשים חסרי לב עושים כן'. או ניסיון השתלטות: 'כשאתה עושה דברים בלי לשאול, אתה בדרך כלל טועה, תתייעץ אתי אני אדריך אותך היטב'. או במשפטים תמימים כאלה כאשר הביקורת השלילית חבויה בהם אזי, הוא יעשה לך דווקא, הוא לעולם לא יקבל. לכן התורה מבקשת 'תוכח תוכיח' אבל 'אל תשא עליו חטא' אל תציא אותו לא בסדר, תמיד תשאיר לו פתח מילוט שלא יתבייש, כך הוא ינצור את כח ההתנגדות ודברך קרובים להישמע ולהתקבל על לב.

הקב"ה יכונן להשתמש בכל כוחותיו לעבודתו - אמן!

בפרשה אנו קוראים על סדר עבודת יום הכיפורים, וזכים לטעום מעט כיצד היה מתנהל בבית המקדש היום המרום בשנה. השמחה הגדולה גוברת כאשר אנו שומעים את הפסוק המבטיח: 'כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו'. והנה, אחר ביאור עבודת היום כמעט בפרט מדויק, התורה ממשיכה לצוות את עם ישראל בציווים נוספים.

כפי המשוער, אחר מצוות יום הכיפורים, כאשר עם ישראל נטהר מן העונות, מן הראוי לצוות על מצוות נשגבות: תלמוד תורה, אהבת ה' וכו' מצוות מיוחדות. אלא, שנותן התורה חושב אחרת, הוא מצווה את היהודי להישמר מאיסורי ערוה, ולא רק 'אשת עמיתך' אלא אף מן העריות הרחוקות יותר מלב האדם, כגון: כלתך, אשת אבך, משכב זכר ומשכב בהמה רח"ל.

והשאלה: אחר הדרגה הגבוהה שהיהודי מגיע אליה בצאת יום הכיפורים, האם אלו הציווים שנותן לצוותו, להימנע ממועשים מוגזמים, שאף נראה כי הפחות שבעמך ישראל רחוק מהם, מה הקשר?

עוד נשאל. כידוע, בימים ההם, מקור התועבה והטומאה שבעולם היו המצריים, ספונים תוך נ' שערי טומאה. והנה אבותינו הקדושים - עם ישראל, התגוררו לא פחות מאשר תוך עמק הטומאה, ולא יום או יומיים שנה שנתיים, אלא מאתיים ועשר שנים. ולשמחתנו, הקב"ה מעיד על כלל ישראל - 'שבטי יה עדות לישראל' - דהיינו, כאשר נספרו למשפחותם לבית אבותם נקראו משפחת 'חונן' - 'החונני' - 'פלוא' - 'הפלואי', כך בשם כל משפחה ניתנו אותיות ו"ה המרמזות שכולם היו כשרים ולמרות כל הטומאה, אין אחד מעם ישראל שנכשל בעריות וכך מרגיש המדרש: 'שהש"ר רבה פ' ד' עוזה' רבי הונא בשם בר קפרא אמר בזכות ארבעה דברים נגאלו ישראל ממצרים, שלא שינו את שמם, ולא שינו את לשונם, ולא אמרו לשון הרע, ולא נמצא בהן אחד בעור. אלא אחת הייתה ופרסמה הכתוב.

על כן, חשבון פשוט. אם עם ישראל בארץ מצרים הפרוצה ביותר, בהיותם עבדים וכידוע 'עבד בהפקירה נחל ליה' ואף גם זאת לא נכשלו באיסור ערוה כלל, גברים ונשים גם יחד, אם כן, כאשר יהיו בארץ הקודש הייתכן שיעשו ככל תועבת הארץ ההיא? על כן, מדוע לצוותם על איסורים חמורים ביותר, הרחוקים מהם ביותר?

אלא התשובה פשוטה ונפלאה: באדם טמון כח מיוחד, כח של התנגדות - 'פרנציפ' - 'דווקא לא!'. ומתי כח זה מתעורר באדם? הנה, כאשר מאן דהו ינסה להכתים לאדם לעשות מעשה ללא שייקש ממנו בנעימות, האדם יגייס את כל כוחותיו בכדי להביע התנגדות, הוא ילחם בכל מאודו, גם אם יגרם לו הפסד מכך, הוא לא יוותר, הוא לא יתן לזולתו את ההנאה שהוא עושה מה שהוא אמר לו לעשות.

הדוגמה הנפלאה ביותר לדבר זה, מצינו בהגדה של פסח, שם נאמר שהבן הרשע שואל: 'מה העבודה הזאת לכם?'. מצינו בעל ההגדה להשיב לבן זה. 'אף אתה הקהה את שיניו ואמור לו: 'בעבור זה עשה ה' לי - לי ולא לך, ואף אילו הוא היה שם לא היה נגאל'.

הבה נתבונן. האם זהו הזמן להכות לבן הרשע את השיניים, הרי אנו מבקשים שישב עמנו בליל הסדר ויהיה שותף בסיפור יציאת מצרים. אם כן, מדי הכוונה 'אף אתה הקהה את שיניו?' אלא התשובה נפלאה. הבן הרשע הוציא את עצמו מן הכלל ואנו מבקשים להחזיר אותו. וכיצד נעשה זאת? חכמים מולידים אותו יסוד נפלא.

הדרך הקלה והקצרה לעורר אדם שאינו שומר מצוות למסורת אבותיו, היא, לומר לו: 'אתה לא יהודי, אסור לך לשמור מצוות! כאשר ירשע חוק שכזה שאסור לחילוניים לשמור שבת, הם דווקא ילחמו על שמירת השבת. ולמה? משום שהוא יאמר לך: 'אתה, ולא מאה כמוך, ולא אף אחד אחר, יאמר לי לא לשמור שבת'. שבת זו הזכות שלי, נקודה? כך בליל הסדר אנו אומרים לו: 'אילו היית שם לא היית נגאל! במשפחה זו השיניים שלו מחמיצות הוא נבהל מיד ומשיב: 'אתה יודע מי אני? סבא שלי היה רב גדול ואבא שלי היה חכם מפורסם, אילו הייתי בזמן יציאת מצרים הייתי מן הראשונים יוצא'.

הרי לנו, כי כח ההתנגדות הטמון באדם הינו גדול ביותר.

**להקדשת העלון לברכה הצלחה
ורפואה ולעילוי נשמת יקיריכם**
היכנסו לאתר כתר תורה ketertora.co.il
ולחצו על הלינק לתרומה. וכתבו בקשתכם

לשאלות בהלכה חייגו
02-5408030
משעות הבוקר ועד 12:00 בלילה

שאלה

האם מותר לשמוע בימי הספירה מוזיקא דרך רשם-קול (טייפ, נגן, וכדומה)?

תשובה

הדבר פשוט וברור שהמנהג כיום בכל קהילות ישראל להחמיר ולא לשמוע מוזיקא כלל בימי הספירה, אך בשנים האחרונות קמים ובאים כמה חכמים (ושאינם חכמים) ומטילים דופי במנהג החשוב הזה ומפרסמים בראש כל חוצות כי אין למנהג זה שום יסוד אמיתי בהלכה, ועל זה יש להביא את הגמרא במסכת סוטה (מח.) רב הונא בטיל זמרא, (פירש רש"י גור על דורו שלא יזמרו בביתם) קם מאה אווזי בוזא ומאה סאה חיטי בוזא ולא איבעי, אתא רב חסדא זלזיל ביה (פירש רש"י, ולא הקפיד למחות בידם) איבעי אווזא בוזא ולא משתכח. ע"ש. וכ"ש בזמנינו שאותם החכמים לא די שאינם מוחים אלא הם מורים ומעודדים בפרהסיא לשמוע מוזיקא, והעם שבשדות שרי במבוכה ואינו יודע אם טובים דבריהם אם לאו, ונשתדל בס"ד להשיב ולסדר הדברים על מתכונתם כנראשונה.

במסכת סוטה (מח.) תנן, משבטלה סנהדרין בטל השיר מבית המשתאות שנאמר (ישעיהו כד, ט) בשיר לא ישתו יין. ובגמרא, אמר רב, אודנא דשמעא זמרא, תעקר. אמר רב הונא זמרא דנגדי ודבקר שרי, דגרדא אסיר. ופירש רש"י דנגדי, מושכי ספירות בחבל שרי, שאינו אלא לזרום במלאכתם. ודבקר, שמזמרין בשעה שחורשין ואינו אלא לכון את השוורים לתלמיהם שהולכין לקול השיר דערב עליהם. דגרדא, אינו אלא לשחוק. ע"כ.

ובגמרא גיטין (ז.) שלחו ליה למר עוקבא, זמרא מנא לן דאסיר שרטט וכתב להו (הושע ט, א) אל תשמוח ישראל אל גיל בעמים. ולישלח להו מהכא (ישעיהו כד, ט) בשיר לא ישתו יין ימר שכר לשותיו, אי מההוא ה"א ה"מ זמרא דמנא אבל דפומא שרי קמ"ל. ע"כ. ונמצא דאסרו אף שירה בפה בלבד ללא כלי נגינה.

ואיסור השירה בפה פירש רש"י זמרא, לשורר "בבית המשתאות". וכ"כ התוספות וז"ל, זמרא מנא לן דאסור. פי' בקונטרס לשורר בבית המשתאות וכן משמע מדקאמר ולישלח ליה מהכא בשיר לא ישתו יין ובפרק בתרא דסוטה (דף מח.) תנן משבטלה סנהדרין בטל שיר בבית המשתאות שנאמר בשיר לא ישתו יין. וראוי להחמיר בכיוצא דההוא בירושלמי דהוה קאים ודמיק בזמרא שמתענג ביותר, ושיר של מצוה שרי כגון בשעת חופה שעושין לשמח חתן וכלה.

נמצא להתוספות שאיסור שירה בפה וכן בכלי נגינה הוא דווקא בבית המשתה, ומ"מ ראוי להחמיר במי שמתענג מאוד בכך והוא ישן ומתעורר מתוך זמרה, והוא על פי הירושלמי (פרק ג דמגילה הלכה ב) דמר עוקבא שלח לראש הגולה מר עוקבא מושלח כתב לריש גלותא דהוה דמיק וקאים בזמרינן ישראל אל תשמוח בעמים אל גיל.

אולם מדברי הרמב"ם משמע דבכלי אסור לשמוע אף שלא בבית המשתה, ושירה בפה אסורה דוקא בבית המשתה, שכתב בהלכות תענית, (פרק ה הלכה יד) וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר אסור לשמוע בהן ואסור לשמוען מפני החורבן. ואפילו שירה בפה על היין אסורה שנאמר בשיר לא ישתו יין. וכבר נהגו כל ישראל לומר דברי תשבחות או שיר של הודאות לאל וכיוצא בהן על היין. ע"כ.

המשך בעמ' 3

נושא: טעות של משכיר צימר מהמחיר המקובל

שאלה: באמצע חודש טבת הבטיח ראובן לבני משפחתו שהם יצאו לצימר בשבוע האחרון של בין הזמנים שלאחר הפסח, ואכן ראובן התקשר לכמה יחידות נופש וצימרים באזור הצפון אך כששמע את המחירים, הוא לא האמין למשמע אוזניו, המחירים עלו בצורה משמעותית ממה שהיה זכור לו. "המחירים ממש בשמיים" אמר ראובן לרעייתו "אבל אין מה לעשות, כבר אמרתי להם שנצא לנופש".

ראובן ניסה את כוחו, והתקשר לעוד כמה מספרי טלפון למצוא אולי יש דירת נופש במחיר סביר. באחד מן הטלפונים, כאשר הוא כבר כמעט התייאש מלמצוא דירה במחיר סביר, לפתע הוא סוף סוף שומע מחיר שאפשר לעלות על הדעת, נמוך משמעותית מכל הקודמים. בלי לחשוב פעמיים אמר ראובן לבעל הדירה כי הוא רוצה לסגור עמו על מספר ימים, לאחר שראובן העביר סכום מסוים כמקדמה על דירת הנופש, אמר לאשתו ולבני משפחתו שאכן לאחר מאמצים מרובים הם יצאו בשבוע שלאחר פסח לדירת נופש בצפון.

כעבור שבועיים (ר"ח שבט), התקשר בעל הדירה לראובן, ולאחר הרבה התנצלויות ובקשות מחילה, אמר כי הוא לא יודע איך זה קרה לו, אך ככל הנראה כיון שראובן התקשר בתאריך מוקדם מאוד, באמצע חודש טבת, הוא אמר לו את המחירים של אמצע השנה. "אני ממש מתנצל, אבל המחיר של הדירה בבין הזמנים הוא יותר מפי שנים מהמחיר שאמרתי לך. זו בפירוש טעות שלי, אבל תבין אותי, אני לא יכול להפסיד כל כך הרבה כסף בגלל טעות". ראובן טען כנגדו, שהוא אכן מאמין לו שזו הייתה טעות, אך מכיוון שהוא כבר שילם לו מקדמה, והם קבעו ביניהם, הוא חושב שבעל הדירה לא יכול לחזור בו. שניהם באו לבורר על מנת שיפסוק להם מה לעשות, מה ענה להם הבורר?

תשובה: בעל דירת הנופש יכול לחזור בו, ובפרט שיש אמון בין הצדדים שהייתה כאן אי הבנה וטעות ברורה מצד המשכיר.

נימוקים: המושכל הראשון של כל אדם נוטה לומר, כי אם המוכר התבלבל וטעה במחיר, אשמתו היא, ועליו לשאת בתוצאות. הוא אמר מחיר, וימילה זו מילה. וכך גם הנהוג המקובל בעולם, כי אחרי שקבעו מחיר, אי אפשר לשנות, במספר מקומות בעולם אף יש חוק שאסור לשנות את מחיר המוצר ממה שאמרו בתחילה. האם גם בדיני תורה זה כך? אולם לא כך הם דיני התורה. בכלל דיני אונאה אסרה התורה הן על המוכר למכור במחיר שאינו הוגן, והן על הקונה לקנות במחיר נמוך, שאינו הוגן כלפי המוכר. ועל כן נראה לדון מעט בדיני אונאה.

דיני אונאה, התפרשו בגמ' ב"מ (דף מט: עד דף נח:), וכלל הדברים הוא, שאם אדם אונה את חברו במחיר שהוא פחות משתות, דהיינו שישית מהמקח, אין כאן דין אונאה ויש מחילה. בשתות בדיוק, יש דין אונאה, דהיינו שהמקח קיים והפרש האונאה חוזר למתאנה. וביותר משתות בטל המקח, דהיינו שהמתאנה יכול לבטל את המקח. וכך נפסק בשו"ע (ח"מ רכז סעיף א-ב). ובמשנה (שם, נו.) מובא, שישנם יוצאים מן הכלל, שאין בהם דין אונאה, וביניהם קרקעות. וכך היא הלכה פסוקה בשו"ע (רכז, כט), 'אלו דברים שאין להם אונאה וכו', הקרקעות וכו'. אפילו מכר שווה אלף בדינר או שווה דינר באלף, אין להם אונאה.'

המשך בעמ' 5

אולם הטור באורח חיים (סימן תקס) אחר שהביא מחלוקת רש"י ותוספות והרמב"ם, הביא עוד להרמב"ם בתשובה שסובר ששירה בפה אסורה אף בלא בית המשתה. ע"ש. וראיתי להעתיק כאן תשובת הרמב"ם במלוואה (הוצאת פריימן סימן שע, והוצאת מכון ירושלים ח"א סימן קמח) וז"ל, שאלה, אם מותר לשמוע משירי הערבי וכן הזמר בכלל. תשובה, ידוע כי עצמות הזמר ושל כלי השיר הכל אסור ואף אם לא יחובר עליהם דבור כלל כמו שאמרו (סוטה מו:). אודנא דשמעא זמרא תעקר וכבר באר התלמוד (גיטין ז:). שאין חלוק בשמיעת הזמר בין שמומרים בפה או שמנגנים בכלי שיר או שהוא ניגון בעלמא חוץ מן התפלה שמסייע ומעורר הנפש לשמחה ולתנועה אסור כמו שזכרנו והם סמכו דבריהם אל אזהרת הנביא שאמר אל תשמח ישראל אל גיל כעמים. והטעם לזה בארנו היטב לפי שזה כח התשוקה ראוי להכניע ולרדות בו בפרך ובמתג ורסן עדיו לבלום לא שינתן לו יתרון ולהחיות את מותו ואל יושגח אל אחד היוצא מן הכלל שאלו הענינים שומרים נפשו ומומרים השגת שכלו ומכניע עצמו לדברים אלהיים כי החכמה המוחקת אמנם תכתוב חוקותיה בערך אל הכלל ואל הרוב של בני אדם דברו חכמים בהווה וכבר בארו זאת לנו הנביאים ודברו דרך גינוי על השמוש של כלי השיר ר"ל שמיעתם לתכלית העבודה והוא אמרם ז"ל הפרטים על פי הנבל כדוד חשבו להם כלי שיר ואנחנו כבר בארנו בפירוש למסכת אבות (פ"א משנה ט"ז) שאין הפרש בין דיבורים שנאמרו בעברית או בערבית כי הם אמנם אסורים או מותרים רק בערך אל הענין המבוקש בדיבורים האלה וכל דבר טפשות בעצמו שמיעתו אסורה אפילו אינו אלא דיבור לבד ואם יחובר אליו זמר יש כאן שלשה איסורים איסור שמיעת הטפשות נבלות פה ואיסור שמיעת הנגון ר"ל זמרא בפומא ואיסור שמיעת כלי שיר ואם הוא זה במקום ששותין יין יש איסור רביעי וזו אמרו יתעלה והיה כנור ונבל תף וחליל ויין משתייהם ואם משמיע הזמירות היא אשה הנה יש כאן אסור חמישי על פי מאמרים ז"ל קול באשה ערוה ומכ"ש אם מזמרת בקולה. וכבר יתבאר אמתת כל זה במופת והוא כי התכלית המבוקש בנו שנהיה גוי קדוש ולא יהיה לנו לא מעשה ולא דבור כי אם לפי השלמות או במה שמביא אל השלמות לא בהרחקת הכוחות הרוחניות מן כל טוב ולא בנטיה לדברים של צחוק וצחוק. וכבר בארנו זה הענין בספר המורה (ח"ג פ"ח) מה שהוא די בחלק האחרון ממנו בדברים שהם מופתיים אצל בעלי מעלות השכל ומה שזכרו הגאונים ז"ל הוא הזמר של דברי שירות ותשבחות כמו שזכר בעל הלכות ז"ל ואולם דבר מוגנה בהא חס ושלום לא נשמע זאת בישראל לא מן גאון ולא מן הדיוט. והתימה מן מאמרים על דבר חברת הכשרים כי באמת על פי דעתי לא יקראו אותן בשם כשרים המתקבצים במקומות ששותין שם היין המשכר וכבר בארנו גם זאת במורה מה שהוא די. הנה זה מה שנראה לנו בשמיעת כלי השיר ושלום וכתב משה.

והב"ח פסק להלכה כהרמב"ם בתשובה וראיה מדברי הגמרא דזמר דרגדאי אסור שאינם אלא לשחוק ואפילו שאינו על היין. ע"ש. אולם מרן השולחן ערוך בסימן תקס סעיף ג פסק כהרמב"ם בחיבורו שבכלי אסור בכל ענין, ובפה אסור דווקא על היין. משום דכל היכא שיש פוסק הסותר עצמו בתשובותיו לפסקיו, נקטינן להלכה כמו שכתב בפסקים. ועיין בשו"ת יחיה דעת חלק א סימן מה שהאריך להביא דעות האחרונים בהבנת הרמב"ם בחיבורו, ושהעיקר כמו שכתבנו וכפסק השו"ע. ע"ש.

והנה בדברי שירות ותשבחות להשי"ת וכן במקום שהשירה והניגון לצורך מצוה יש להתיר וכמו שכתב השו"ע, וכבר נהגו כל ישראל לומר דברי תשבחות או שיר של הודאות וזכרון חסדי הקדוש ברוך הוא על היין. ומקורו מהרמב"ם. וכ"כ רמ"א על פי התוספות דדווקא מי שרגיל בהם, כגון המלכים שעומדים ושוכבים בכלי שיר או בבית המשתה אסור. ולצורך מצווה, כגון בבית חתן וכלה, הכל שרי. ע"ש. ועיין במגן אברהם (סק"י) שכתב דלא שרי אלא אותם שירים שנתקנו על הסעודה כגון בשבת, אבל פיוטים אחרים אסור. ע"כ. אולם באשל אברהם

(בוטשאטש תנינא סימן תקס) העיר על המגן אברהם וכתב שאין זה אלא ממדת חסידות, ומעיקר ההלכה מותר לשורר שירות ותשבחות להשי"ת אפילו על היין, ולא אסור אלא שירות שאין בהם שבח להשי"ת. ע"ש. וראיתי עוד בשו"ת יחיה דעת שהביא שכ"כ במפורש להתיר בתשובה לרבינו האי גאון (שו"ת הגאונים, הרכבי סימן ס) ע"ש.

ומעתה יש לדון באם השירות ותשבחות מלווים בכלי נגינה, דלא נתברר לנו בדברי הרמב"ם אם יש להתיר בזה שהרי לא כתב אלא, וכבר נהגו כל ישראל "לומר" דברי תשבחות או שיר של הודאות לאל וכיוצא בהן על היין. ולרש"י והתוספות הדבר מותר שהרי לא אסרו אלא בבית המשתה. ואכן בארחות חיים (ט') באב סימן יד) כתב לאסור כלי שיר אפילו בשירות ותשבחות. ע"ש. אולם מדברי המאירי (גיטין ז:). מוכח דדברי שירות ותשבחות להשי"ת שרי אפילו בכלי שיר. ע"ש. וביחוד דעת כתב דהמיקל בדברי המאירי יש לו על מה שישמוך.

ובשו"ת כפי אהרון אפשטיין (סימן נב) כתב שהמקילים לנגן בימות השנה בכלי שיר נראה שסמכו על מה שכתבו הטור והרמ"א שלא גזרו אלא רק במשתה או במי שרגיל בכך כדרך המלכים שעומדים ושוכבים בכלי שיר. וכן אם מנגן שלא לשם שמחה אלא לשם לימוד חכמת הניגון. ועכ"פ בימי הספירה ובין המצרים יש לאסור מטעם אבילות. ע"כ.

ובשו"ת חלקת יעקב (סימן סב אות ב) כתב שיש סברא גדולה להתיר, שהואיל ובשעה שגזרו לאסור הזמר לא היה הרדיו ורשם קול בעולם לא חלה עליו הגזרה, ואע"פ שכל מיני זמר אפילו אלו שנתחדשו אח"כ נכללים בגזרת חז"ל, מ"מ ברדיו שאין המנגנים נראים לשומעים והקול נשמע ממרחקים, נחשב כפנים חדשות ואינו בכלל הגזרה. ויש שסוברים להיפך דהמכשיר שמשמיע הניגון הוא עצמו יש לו דין כלי שיר, כ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"ב סימן קנא אות ב, וחלק ו סימן סט, וחלק ח סימן קכו אות ב) ע"ש.

ובשו"ת יחיה דעת חלק ו סימן לד אחר שהביא להחלקת יעקב כתב, ונראה שכל זה בשאר ימות השנה, אבל בימי ספירת העומר שמבואר בשולחן ערוך (סימן בימין תצג סעיף א) שמנהג כל ישראל שלא להסתפר ושלא לישא אשה בימים אלה מפני האבל על תלמידיו של רבי עקיבא שכולם מתו מפסח ועד פסח, נחשב כפנים חדשות ואינו בכלל הגזרה. ויש שסוברים בימי בין המצרים שהם משבעה עשר בתמוז עד תשעה באב, שמנהג כל ישראל להתאבל בהם על חורבן בית המקדש, ולכן כתב המגן אברהם (סימן תצג סק"א וסימן תקנא סק"י) שאסור לעשות בהם ריקודים וחוללות, וכ"כ האחרונים שם. לפיכך בודאי שאסור ג"כ לשמוע בהם שירים עם כלי נגינה, וביותר יש להחמיר בימי בין המצרים כמו שאסרו בהם חז"ל כמה עניינים של שמחה, כמו לענין ברכת שהחיינו על פרי חדש שאין לברך בימי בין המצרים אע"פ שבימי הספירה מותר לברך שהחיינו על פרי חדש, ולכן בודאי שיש להחמיר גם כן שלא לשמוע בהם שירים המלווים בכלי נגינה דרך הרדיו או רשם קול. עכ"ד.

ובספר חזון עובדיה יום טוב (עמוד רנח סעיף לג) כתב, הנהגים להקל בכל ימות השנה לשמוע שירי קודש המלווים בכלי נגינה, דרך הרדיו והרשם קול, נכון שיחמירו בימי הספירה שלא לשמוע בהם שירים המלווים בכלי נגינה. ע"כ. ושמעתי שיש שמדייקים בלשונו של הרב ז"ל שכתב "נכון שיחמירו" שאין זה אסור מעיקר הדין וזה רק לשון חומרא בעלמא ומתוך כך יצאו ופרסמו בשיעוריהם שמוותר לכתחילה לשמוע שירים בימי הספירה ואין בזה שום איסור אלא דרך חומרא בעלמא. אולם מדברי יחיה דעת שהבאתי שפתי ברור מללו לאסור בזה שאין זה רק דרך חומרא בעלמא. ומה שכתב בלשון נכון שיחמירו הוא מאחר ואין הדרך לכתוב בלשון איסור גמור במקום שאין לו מקור בתלמוד ובראשונים, ועדיין אין זה נחשב למותר מעיקר הדין. (ועיין בטוהר הבית ח"ב עמוד צא על מש"כ שו"ע באשה נדה "לא יושיט מידו לידה" שאינו איסור גמור אלא דרך זהירות מאחר ומקור הדין הוא על פי העובדא שרש"י היה נוהג שלא להושיט מידו לידה.

המשן בעמ' הבא

מטרות העמידה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

ובספר אבני שהם חלק על זה הכלל וטענתו שהרי כל סימן קצה המדבר על דיני הרחקות נקט מרן לשון זו "לא יאכל" "לא ישתה" ועוד. והנני להשיב כי זה הכלל אינו אלא במקום שיש ליתן טעם מספיק כדי שנוכח נאמר שאינו מדינא ואכן הבית יוסף הביא את המחזור ויטרי שרש"י היה נזהר ועיין באורך בטהרת הבית מה הביאו לומר שזה דרך זהירות, ומשום הכי דייקנין גם לשון מרן כן, מה שאין כן בשאר המקומות, ואכן ראיתי במשנה ברורה בביתאור הלכה סימן רמד ד"ה לא ישקעם בבנין דבכוונה שינה המחבר ולא כתב בלשון איסור וכוונתו דרך נכון להחמיר. ועוד הוכחתי כן מהשו"ע וז"ל סימן קז המבשל ביצים הרבה בקליפתן לא יוציאם מהמים עד שיצטננו וכתב הט"ז שם בשם התורת חמאת לדקדק דדוקא לכתחילה קמזהיר ובדיעבד מותר מדלא כתב שאם לא עשה כן אסור ע"ש.

והן עתה ראיתי בספר חזון עובדיה אבלות (חלק ב עמוד שמח) שהביא בשם שו"ת דבר יהושע (אהרנברג חלק ג סימן סג) שלא אסר שמיעת כלי זמר לאבל אלא בתוך שלשים אבל לאחר שלשים בתוך י"ב חודש מותר, כי שמיעת הזמרה אינה האיסור, אלא השמחה הבוקעת ועולה במזמומי חתן וכלה, ולכן אם החופה נעשית בחצר בית הכנסת, שאיננו בכלל בית המשתה שאוכלים ושותים שם עם החתן והכלה, מן הדין מותר לאחר שבעה. גם נראה שהכלי זמר שעושים בעת שמלווים את החתן והכלה אינם לשם שמחה, אלא הוא כדרך שמלווים את המלך בשירה וזמרה ואינם בכלל מזמומי חתן וכלה. ובאמת שלא מצאתי בשום מקום בפוסקים שאסרו לאבל לשמוע כלי זמר, דמה לי שמזמרים בפה או בכלי שיר. וממה שאסרו לנגן בכלי שיר אחר החורבן אין מזה ראייה לאבל, רק כשמזמרים בכלי זמר באופן שמעוררים שמחה רבה המביאה לידי ריקוד ומחולות היא בכלל מזמומי חתן וכלה, ואמנם שמיעת שיש אומרים שעד שלשים יום לאבל אסור לו לשמוע כלי שיר, וכן יש לנהוג בימי הספירה, אבל יתכן שנשתררב מנהג זה מדין מזמומי חתן וכלה המעוררים ריקוד ומחולות. הילכך נראה לי שאין לרב העיר להמנע מלסדר קידושין אפילו בתוך שלשים לאבלו מחמת שמשמיעים קול זמרה בעת שמלווים את החתן והכלה, ואין כאן בית מיוחד ע"כ דברי הדבר יהושע, ומרן ז"ל כתב ע"ז וז"ל, אולם באמת נראה שלא הוצרכו הפוסקים לאומרו, שהם בכלל שמחה שאסורה לאבל. וכ"כ השד"ח חמד מערכת אבלות אות רטו, ושכן מוכח בשו"ת זקן אהרון הלוי (סימן ריג) ע"ש.

ומעתה פשוט הדבר שכשם שבענין אבלות אין כיום פוצה פה ומצפצף לבוא להתיר שמיעת מוזיקא לאבל אף שאין לזה שום מקור מפורש בפוסקים, כך הוא הדין בימי הספירה אין להתיר זאת מחמת דסוף סוף הימים ימי אבל ויש למעט בהם בשמחה. וכן ראיתי בשו"ת כפי אהרון הנ"ל שכתב, בא ואראך דבר פלא שאינו מבואר הלכות אבלות שאבל אסור לומר ולנגן בכלי שיר לשם תענוג ושמחה, וכמו כן גבי בין המצרים אינו מבואר בשו"ע סימן תקנא שיהא אסור לומר ולנגן בכלי שיר והלא דבר פשוט הוא, ולמה לא הביאו בטשו"ע ד"ז, ונראה לפ"ע דעתי ברור ופשוט דהוא משום שכבר פסק בשו"ע בסימן תקס שלא לנגן בכלי שיר וכו' ואפילו שירה בפה על יין אסורה, וכיון שפסק שו"ע באבל לאסור סעודת חתונה ובבין במצרים לאסור נישואין משו"ה פשוט שהוא הדין כלי שיר יש לאסור. וכן בימי הספירה שאין עושים נישואין יש לאסור שמיעת זמר וכדומה, ומה שכתב המגן אברהם לאסור ריקודים ומחולות היינו אפילו בלא שמיעת כלי שיר וזמר, דבכלי שיר וזמר אסור אפילו בלא ריקודין ומחולות, וכ"מ מהפרי מגדים בסימן תצג שדן אודות מי שהוא צריך לנגן לפרנסתו בבין המצרים ומשמע דשלא לצורך פרנסה ודאי אסור. עכ"ל.

וכ"כ בשו"ת מנחת יצחק ח"א (סימן קיא) דהאף שלא הוזכר ענין זה של שמיעת כלי שיר "מכל מקום הלכה פסוקה היא כפי גדולי האחרונים דגם כלי זמר בלבד אסור" והביא ג"כ דברי הפמ"ג. ע"ש. וכ"פ בשו"ת אגרות

משה כרך ו (חלק או"ח סימן כא אות ד) ובשו"ת ציץ אליעזר חלק טו (סימן לג אות ב)

וראיתי בספר לב שומע לשלמה (דיכוסקי, חלק ב סימן סב) שכתב דאין ללמוד מהמגן אברהם שאסר ריקודים ומחולות לדין שמיעת מוזיקא, וכל האיסור רק רק בריקודין ומחולות ומעתה אם יבוא לפנינו מוזיקא שקטה וכדומה שאינה מביאת לריקודים ומחולות יש להתיר, ושכן שמע מהרב שבתי רפפורט בשם זקנו הגר"מ פיינשטיין זצ"ל להתיר לשמוע מוזיקא תוך כדי שעוסק במלאכתו, לומד או נוהג, ונראה שטעם ההיתר משום שאינו בא עי"כ לידי ריקודים ומחולות היות וטרוד בעבודתו. (ולא השגיח בדברי הגמרא שהתירה זמרי דנגדי ודבקרי שמותרים בזמר מאחר ואינו אלא לזרזם במלאכתם) וכן מי שהוא שקוע במרה שחורה וכדומה יש להתיר לו שמיעת המוזיקא מאחר ויש בו צורך חיוני למנוחת הנפש. וכן יש להתיר מוזיקא שיש בה הבעת צער ואבל, וראיה מדאמרו בכתובות (מו): אפילו עני שבשיראל לא יפחות משני חילין ומקוננת. והוטל הדבר כחוב עף על בעל עני בעת לויית אשתו, ונמצא דמוזיקא עצובה אינה מעוררת לידי שמחה כלל. (ויש לפקפק בראייתו דיש מוזיקא עצובה שכל מטרתה היא להרבות הבכי וכמו שעושין בעת הלוייה שמתעורר בהכי אצל הקהל מחמת הקינות והניגון הנוגה, אבל מה שיש שירים בזמנינו שהם עצובים מחמת הסולם שלהם כידוע למבניי חכמת הניגון ונקראים "מקאם" שיש מקאם שסולמו הוא נוגה ועצוב כמקאם ח'ג'אז או מקאם צבא וכדומה, הלא ודאי אין השומע השירים הנגזרים מהם בא לידי עצבות אלא להיפך נהנה הוא בכל רגע מחכמת ואופי התבטאות המקאם והנגינה.) ומכל מקום סיים הרב לב שמוע לשלמה שיש לסייג היתרים אלו – למעט, אולי, מוזיקא צער ואבל – רק עד לראש חודש אב, כיון שמאז ואילך מדין המשנה יש למעט בשמחה, ועל כן ראוי שלא לחפש היתרים בימים אלו. ע"ש.

ומעתה יש להעיר על מה שכתבו בספר אור לציון חלק ג (פרק יז) וז"ל: "במג"א סימן תצ"ג ס"ק א' כתב, לעשות ריקודין ומחולות של רשות נהגו לאסור. וכן כתבו האחרונים. ונראה שאעפ"כ לכבוד ברית מילה או בר מצוה יש להתיר. שולבד שעצם איסור ריקודין ומחולות לא הוזכר כלל בדברי מרן, ולמרן לא אסור אלא נישואין ותספורת, וא"כ לא היה לנו לאסור לבני ספרד ריקודין ומחולות בימי העומר, ובפרט למי שקשה לו בלא זה, ולא היה מנהג בני ספרד כדעת המג"א, נראה שאף להמג"א בכהאי גוונא שרי. שהרי אף בתספורת שאסורה בימי העומר, כתב הרמ"א שם בסעיף ב', שמי שהוא בעל ברית מותר להסתפר בימי ספירה לכבוד המילה, א"כ הוא הדין שמוותר לנגן בכלי שיר לכבוד המילה, כיון שהיא שמחה של מצוה, וכלשון המג"א שם שנהגו לאסור ריקודין ומחולות של רשות, ומשמע של רשות דוקא ולא של מצוה. והוא הדין לענין בר מצוה שיש להתיר ללא חשש לנגן בכלי שיר לכבוד שמחת מצוה זו". ואם כן כאשר מדובר בשירה שקטה בפה של שירי תפילה וחיוון, במהלך תפילה או בסיומה, ודאי שיש להתיר. ע"כ. ולהאמור הלא דין כלי שיר ושירה אסורים לדעת מרן בכל השנה וכנ"ל והשו"ע אין צריך להעתיק דינו של המגן אברהם דהוא פשוט לשיטתו. ועיין בכף החיים סימן תצג שפסק כהמגן אברהם.

הלכך ברור הדבר שאין להקל לשמוע מוזיקא בימי הספירה, ויש לקיים מה שנהגו עד עתה כל ישראל להקפיד בדבר הזה, והמזהיר והנוהר שלומם ירבה כנהר.

בברכה
אלון בן שבת

מטרות העמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

מבואר מדברי השו"ע שכל דיני אונאה לא שייכים בקרקע, דהיינו אפי' אונאה בהפרש מחיר גבוה ביותר שהיה צריך להיות ביטול מוקח, בקרקעות לא נאמר דין זה. אולם יש ראשונים שנתנו הגבלה להפרש במחיר, וכך הביא הרמ"א שם, וי"א דווקא עד פלגא, אבל יותר מפלגא, כגון שמכר לו אחד יותר משנים, הוי אונאה', דהיינו אם הפרש המחירים הוא יותר מפי שנים יש בו דין אונאה (ובסמ"ע שם ס"ק נב) ביאר כוונת הרמ"א במה שנקט 'אונאה' ולא ביטול מוקח, עיי"ש. וכן לענין שכירות קרקע, מפורש בשו"ע (שם סעי' לב) שדינו שווה לקרקע ואין בו אונאה (מלבד שיטת המרדכי, הובאה באריכות בקה"י ב"מ סי' מו אות ה עיי"ש מה שפלפל בזה, אולם להלכה לא הובאה שיטה זו כלל).

וא"כ נידון דידן, לכאורה תלוי הוא במחלוקת השו"ע והרמ"א. שלדעת השו"ע אין אונאה לקרקעות בכל מחיר שהוא, ולכן עפ"י מרן בעל דירת הנופש לא יכול לבטל את המקח ולדרוש מחיר גבוה, משא"כ לדעת הרמ"א, יש אונאה כאשר המחיר הוא למעלה מפי שנים, ולכן בציור שלנו עפ"י הרמ"א יכול בעל דירת הנופש לדרוש ביטול מוקח, ולהשכיר את הבית למי שמוכן לשלם את מחירו האמיתי.

אמנם יש לדון, שדיני אונאה היינו כשהטעות הייתה בשומת ושווי החפץ, ודווקא בזה נתמעטו קרקעות, שאין בהם אונאה. אבל כאן הרי המשכיר והשוכר מאמינים זה לזה שהטעות לא הייתה מצד השומא אלא הטעות הייתה מצד אחר, שהמשכיר התבלבל וחשב שהשוכר מדבר על אמצע השנה, ולא על ימי בין הזמנים, ואולי דבר כזה דומה יותר לקניין בטעות שמתבטל כמובא בגיטין (יד.). אולם אפשר שאין בכוח טעות כזו לבטל קניין, מכיוון שהטעות הוא כדברים שבלב שקיימא לן שאין בכוחם לבטל מקח כמובא בקידושין (מט:). ואף כשמאמינים זה לזה על כוונת המקנה, מכל מקום אין זה מבטל מקח שנעשה בסתם, בלי שום גילוי דעת (ראה משל"מ שקלים פ"ד הלכה ו). ויתכן שהדבר תלוי במה שדנו האחרונים בדיני מקח טעות, שיש שכתבו שהוא מדיני תנאי (שו"ת רעק"א ח"ב סי' נא וקו) וא"כ באנו לדיני דברים שבלב וא"א לבטל המקח, אבל יש שכתבו שאינו מדיני תנאי אלא דמעיקרא לא עשה הקניין באופן זה, ומטעם זה גם אין חסרון של דברים שבלב כיון דמעולם לא חל הקנין באופן זה (שו"ת בית הלוי ח"ג סי' ג), ולפי דבריו אפשר לומר שאם מאמינו השכירות בטילה.

העולה מהמקובץ: שמכיון שראובן מאמין לבעל הצימר שהטעות נבעה בתום לב לכן רשאי בעל הצימר לחזור בו.

בברכה יגאל אלון ס"ט

שור המאה מן המדרח

הרב יוסף חיים בן שבת

רבי אברהם ענתבי

הרב **אברהם בן יצחק ענתבי**, היה רבה הראשי של העיר חלאב אר"ץ (ארם צובה) במשך 40 שנה. נולד בשנת תקכ"ה, 1765 בחלב שבסוריה, למשפחת רבנים ותיקה ושורשית. אביו, הרב יצחק ענתבי, שהיה מראשי החכמים והרבנים בדורו, זכה להעמדת תלמידים הרבה ורבים הלכו לאורו. היה מתלמידיו של הרב רפאל שלמה לניאדו (מחבר שו"ת בית דינו של שלמה, כסא שלמה ועוד), אשר שימש כרב הראשי של חלב.

רבים וטובים ירושלמים ושאנים, שגור על לשונם שיריו ופיוטיו של מו"ר, ואין רבים מאיתנו היודעים כראוי שאלו הם שיריו ומיליו שכתב בסוריה לבני קהילתו להוות תחליף למילות לחני העגבים של בני ישמעל שחיו בדורו, שמעתי פעם שדי היה לו לעמוד ליד בית תיפלתם תוך כדי הילכו ולהסכים קמעה ללחנים שהיו שרים שם וכבר היה נקלט במוחו היטב, נקלט כל כך עד כדי שכבר בבואו לביתו היה יושב וכותב מילים חדשות ללחן ששמע, מילים המקרבות את ליבו של האדם אל בוראו. (אגב אורחא, שמעתי שישנם אדמו"רים שמעמידים בטיש בשבת אדם מוזקאי וזכרן בדיוק עבור המטרה הזאת. לזכור את הלחנים של האדמו"ר לאחר צאת השבת). ואלו הם חלק משיריו הידועים שחלקם אף הוכנסו למקבץ שירת הבקשות השגור בפי כל, כדוגמת **אור צח ופשוט, ואור צח ומצוחצח**, גם חיבר את שיר הפיוט לחתונה **אם חכם לבן בני**, ועוד..

ואם הזכרנו את השיר הנפלא הזה "אור צח ופשוט" נבוא לבאר כמה מראשית מילותיו במעט, ובכן, "**אור**" הוא כינוי לבורא עולם אור אין סוף. "**צח ופשוט**" היינו האלוקות הינה אור צח ופשוט, בהיר ומזוכך ולא מורכב ומעובה. עוד נאמר, כי ישנה התאמה מופלאה בין מלותיו של הפיוט הזה לבין הזמן בו הוא מושג, עם עלות השחר, שעה של דומיה טרם התגלות אורו הצח והפשוט של כוכבי הבוקר. מי שהיה בשעות אלו בעדס או במוסיאף יבין זאת היטב. פיוט מסתורין זה הולך ומשורר את עשר הספירות אחת לאחת כאשר כל בית נחתם בשיבוץ של פסוק המסתיים בשם ה'. כך מעצים הרב ענתבי עוד את תחושת ההתבטלות המוחלטת של האדם מול קונו ואת תחושת הסוד האופפת את הפיוט. מאותו אור צח ופשוט ואותה דומיה בה חדלים כל הקולות ועד למלכות בית דוד והחזרת העטרה ליושנה.

הרב ענתבי כתב ספרים רבים, מהם ספרי מוסר, הלכה, דרשות ושו"ת. על ספרו "יושב אוהלים" מסופר כי ספר זה נקרא על שם שבשנת הגזרות הקשות בארם צובא ברחו למדבר, ומרוב בהלה לא לקחו עמם ספרים ללימוד, והרב ישב באוהל כל אותה התקופה וכתב ספר מזכרונות, ולאחר שחזר לספריו גילה שלא נפלה שום טעות בציטוטים הרבים מלשונות הגמרא ומהראשונים.

ואלו הם ספריו: **יושב אוהלים** - דרושים על התורה. **פני הבית** על הרשב"א - פלפול על הספר "תורת הבית" לרשב"א. **פני הבית** על בית יוסף - על חושן משפט. **מור ואהלות** - ספר שו"ת הכולל גם תשובות שענה עליהם אביו רבי יצחק ענתבי. **אהל ישרים. חכמה ומוסר. פני אהל מועד** - דרושים ומוסר לשבתות השנה. **וחוקי הנשים** - על אבן העזר.

מסופר כי בערב חג השבועות עבר רבי אברהם בדרכו לבית הכנסת. בקרן אחד הרחובות עמדה חבורת נערים, וביניהם נער הידוע בבריאותו ובעריצותו והשמיע דברי נבלה ונאצה. רבי אברהם נזף וגער קשות. בנער על דבריו וחוצפתו. הבריון הצעיר החליט לא לעבור בשתיקה על שגער בו בפני חבריו, חטף פגיון בידו בכדי לדקור בו את רבי אברהם, וארב במקום מסתור, ליד המקום בו היה רגיל רבי אברהם לעבור בלכתו לבית הכנסת. אך ראה את הרב מתקרב לעברו, הרים עליו את הפגיון בכדי לדקור. רבי אברהם לא נבהל ולא נרתע. הוא רק נעץ עיניו בבריון, וראה זה פלא, ידו המושטת של הבחור קפאה כמשותקת בלא כל אפשרות להזיזה. התפלת התוקפן בכאבים עזים, אולם, כל ניסיונותיו להוריד את ידו לא הועילו. משהבין הבחור האלים את המעשה הרע שעמד לעולל, החליט לסור לבית הרב ולבקש ממנו מחילה וסליחה. דברי השידול והתחנינות של הבחור שהתחרט על מעשיו הרעים עוררו את חמלת הרב עליו. אמר לו כמה דברי כיבושין ומוסר, וכשנוכח לראות כי אכן מתחרט הנער על מעשיו ומקבל על עצמו לחזור למוטב, ברכו רבי אברהם, ומחל לו. רק אז שבה ידו לאיתנה כבראשונה.

מסופר בשם הגאון רבי יוסף ידיד הלוי זצ"ל, שראה את הנער ההוא בהתגוררו, יושב בצפת ומעיין בספר אהל ישרים, שכתב רבי אברהם ענתבי עצמו. סח אותו איש לרבי יוסף את כל אותו המעשה, ואין זכה בעקבותיו לחזור בתשובה ועשה לו מנהג לספר את המעשה הנורא בכל חג שבועות בפני קהל ועדה, למען ידעו הרבים את מעלת הצדיקים והחסידים, אשר בידם להעניש את החוטאים ולברך ולרפא את המתחרטים על מעשיהם וחוזרים בתשובה.

רבי אברהם ענתבי זכה להאריך ימים ולהגיע לשיבה טובה. בן צג היה בלכתו. ר"ת צדיק גמור. ואעפ"כ עד ליומו האחרון לא כהתה עינו ולא נס ליחו. מסופר כי ביום פטירתו ישבו בביתו שמונה מחבריו הרבנים וקראו את האידרא רבא וזוטא. בגמר הלימוד ביקשו לומר קדיש, אולם, חסר היה עשירי להשלמת המנין. התיישב רבי אברהם על מיטתו ושאל את חבריו: מדוע אינכם אומרים קדיש? תמחו חבריו ולא ידעו מה ישיבו לו. הדודז ואמר להם: הרי נמצא כאן רב המנונא סבא האם אין הוא ראוי להצטרף למניין? עמד על רגליו ואמר קדיש על ישראל. שעה קלה לאחר מכן השיב את נשמתו הזכה והטהורה לבוראה בקדושה.

ביום כח בטבת שנת ה'תרי"ח 1858 נפטר, וליד מיטתו הספידוהו גדולי ורבני דורו. בין המספידים ממרחקים היה אף הגאון רבי חיים פלאגי, רבה הראשי של איזמיר המעטירה, אשר ציין ואמר בתחילת דבריו: 'אנו שומעים עד כמה היה מפורסם. ראוי להגדיל ההספד כרוב גדולו, כאשר מצינו באברהם אבינו ע"ה, היה רב גדול ומפורסם בכל תפוצות ישראל ובדור הזה, הנמצא איש אשר רוח אלוהים בו?'

מקום קבורתו במערת הצדיקים הסמוכה לבית הכנסת הגדול בארם-צובא, על ציונו נכתב: הרי זו מצבת של המאור הגדול לממשלת מורנו ורבינו הרב הגדול מעוז ומגדול כמוהרר אברהם ענתבי זצוק"ל מכי כח בטבת שנת ה'תרי"ח.

תמצית מההלכה היומית

הרב אברהם כהנא

ח, כא). יש מתירים אם הדבר שמעריבים בו מיוזם הוא רטוב כעין חריין שמוכרים בחנויות, מכיוון שכולו משקה, וגם בתפוח אדמה שהוא יבש, ויש כאן בלילה עבה, יהיה מותר בשינוי ממה שרגילים להכניס ראשונה, וגם בצורת הערבוב, מכיוון שהטעם נפגם אם מכינים מערב שבת (אבני ישפיה ו, עג). ולדעת השלחן ערוך מותר לתת מיוזם עם הסלט ולערבבו כדי לאכול מיד (חזו"ע ד, עמ' רפב).

אמר בטענות יעלה ויבוא: אדם שטעה ואמר יעלה ויבוא [לדוגמה בערב ראש חודש]: לדעת השו"ע, אין זה נחשב הפסק ואינו חוזר (שו"ע או"ח קח, יב). האחרונים חלקו וסברו שהוא כדיבור שיחה בטלה באמצע התפילה, לפיכך: א. אם לא הזכיר שקר, לדוג' שלא אמר עדיין ביום ראש חודש הזה – אינו נחשב הפסק וממשיך להתפלל כרגיל. ב. אם הזכיר שקר [כגון שאמר ביום ראש חודש הזה] חוזר לראש הברכה, ואם סיים את הברכה אינו חוזר אלא ממשיך כרגיל ואם ירצה להחמיר יכול לחזור על תפילתו בתנאי של נדבה (משנ"ב קח, לח; ילקו"י קח, כט).

איסור חדש שנתבשל בכלים: אדם שבישל אחד מחמשת מיני דגן שגדלו קודם ט"ז בניסן והרי הם באיסור 'חדש', יש אומרים שהכלים מותרים ואין לחוש לפליטת הטעם שבכלי במקרה של ספק בחו"ל, שהרי כל חדש בזה"ז ספיקא דרבנן בחו"ל (שו"ת הרמ"א קלב, טו), ויש שהחמירו בזה (הגר"א באורחות חיים כתר ראש, קנא), מכל מקום לאחר ט"ז בניסן יש אומרים שפקע האיסור ויש להתיר את הכלי אף ללא הגעלה (הרב אלישיב באשרי האיש או"ח ג, עמ' תכ).

פקיד בנק שטעה בכסף מזויף: אדם שסמך על פקיד [בנק שנחשב מומחה] והראה לו שטר או מטבע מסוים, כדי שיאמר לו האם הוא מזויף תמורת תשלום, והוא אמר לו שהכסף תקין, ולבסוף התגלה שהוא מזויף ונגרם הפסד למי שהראה את הכסף בגלל הפקיד, הפקיד חייב לשלם את הנזק. במקרה והראה לחבר שידוע, והוא יעץ לו ללא תשלום – הרי שהחבר פטור מלשלם (שו"ע חו"מ שו, ו).

ציילום קברים: הלכה היא, שאסור ליהנות מהקבר ומהבניין של הקבר (שו"ע יו"ד שסד, א). מכאן יש שרצו לומר שיש חשש איסור בצילום קבר, אך מבואר בגמרא שיקול מראה וריח אין בהם מעילה (פסחים כו, א), ולכן הצילום מותר (חלק לוי יו"ד קכד).

ספירת העומר בסדר עולה: ספירת העומר שונה משאר הספירות באופן הספירה. בעוד שאר הספירות נספרות, בדרך כלל, בסדר יורד, ספירת העומר נעשית בסדר עולה. ההסבר לכך פשוט, מכיוון שהימים שבין פסח לשבועות הם ימי הכנה וזקוקים אנו לאותם הימים בכדי להכשיר את עצמנו להגיע למאורע המיוחד, לכן כל יום שעובר מתווסף לקודמו עד שמגיעים לשלמות ההכנה. בשאר הספירות הימים הם מבדילים ומרחיקים אותנו מהיום המיוחד ואין להם משמעות, ולכן הם בסדר יורד (ארמונות הזמן, עמ' 174).

שמירת זמן קריאת שמע: בעל ה"שומר אמונים" אמר פעם לבנו: "תאמין לי שכאשר מתקרב זמן קריאת שמע של שחרית, נופל עלי פחד גדול שאולי יעבור הזמן בלי לקרוא קריאת שמע". והעירו בחורים משיבתו של רבנו, שבימי בחרותו פעם הוא לא הרגיש טוב, ומרוב חולשה הוא לא יכל להזיז איבר, אך כשהגיע זמן קריאת שמע בתחילתו, הוא מיד קם בזריזות, התגבר כארי וקרא קריאת שמע במרץ ובהתלהבות (שמחת אמונים, עמ' ס-סא).

המספר שלושה עשר: היוונים פרצו י"ג פרצות בסורג, וכנגדן גזרו י"ג השתחויות. המספר שלושה עשר מבטא את הי"ג מידות שהתורה נדרשת בהם, שזה יסוד התורה שבע"פ, והיוונים רצו להשאיר את התורה שבכתב כמוזיאון בלבד. וכן כנגד י"ג מידות של רחמים שגם זה נגד מהות היוונים, שלדעתם התורה זה ענין של חוק ולא יתכן שיהיה לישראל רחמים מיוחדים, וחכמים עשו חיזוק לזה בתיקון של י"ג השתחויות. אמונה טפילה שקיימת בחו"ל, שהם מאמינים שהמספר הוא ללא מזל, ולכן כשבונים בנין של בית חולים מדלגים על הקומה השלוש עשרה, ובאמת שהוא מזל טוב ליהודים ההולכים בתורת ה' שזוכים ליי"ג מידות רחמים (עיונים במשנה ברורה יא, עמ' תה).

המקסימום בחיוב כיבוד הורים: הגמרא מדגימה עד היכן מגיע החיוב של כיבוד ההורים, בסיפור על ר' טרפון שהיה גוחן ליד המיטה כדי שאימו תטפס למיטה ותדרוך עליו, וכן כשהיתה יורדת היתה דורכת עליו, אמרו לו שהוא עוד לא הגיע לחצי כיבוד, 'כלום זרקה ארנקי בפניך לים ולא הכלימתי' (קידושין לא, ב). יש אומרים שהוריו יזרקו לו את הארנק בפניו, ישתוק ויקבל על עצמו גזירת הכתוב ויירא ויפחד מהקב"ה (רמב"ם ממרים ו, ז), ויש אומרים שאין להכלים דווקא במצב של תועלת בזריקה לים, אך אם זו הופכת לדרך חיים, ההורה נחשב לרשע ואין חובה לכבדו (תוס' קידושין לב, א).

ברכה על מצה נכססת בשאר ימות השנה: בכל שאר ימות השנה דין ברכת המצה שנוי במחלוקת הפוסקים, משום שהמצה נכססת ואינה נלעסת כלחם. מנהג הספרדים לברך על המצה 'בורא מיני מזונות' ולאחריה ברכת מעין ג', אא"כ: א. אוכלים מצה בשיעור קביעות סעודה כלומר מאתיים וארבעה גרם לערך. ב. חולה שאינו אוכל פת אלא מצה מטעמי בריאות. ג. האוכל מצה במוצאי שבעי של פסח שאין הלחם מצוי, אזי במקרים האלה מברך 'המוציא'. החרדים לדבר ה' אוכלים את המצה בתוך סעודה של פת כדי לצאת מהמחלוקת. רוב האשכנזים נוהגים לברך על המצה כל ימות השנה המוציא וברכת המזון (חזו"ע ברכות, עמ' סא-סה). יש אומרים שמברכים על המצה 'המוציא' עד פסח שני ומכאן ואילך מברכים 'מזונות' (מאמר מרדכי אליהו, מועדים יא, קט).

הבנת סלט ביצים עם מיוזם בשבת: מכיוון שהמיוזם מדבק את הביצים כעין עיסה, יש אומרים שיקלף סמוך לסעודה וירסק בשיני המזלג וישנה מהסדר הרגיל ובכך יהיה מותר: א. לצורך אותה סעודה. ב. הוא אינו מפורר את הביצים כקמח. ג. כיון שרוצים רק לערבב ומקפידים שלא יתהוו ממש גוש אחד (שש"כ

מטרות העצמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

**קמחא
דפסחא**